

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm|| Maii Et Ivnii

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10258 - 10263

De S. Gangulpho martyre.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77393](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77393)

Magnæ facundię beatus Auitus refert in quadam Homilia, quam de Rogationibus scripsit, has ipsas Rogationes, quas ante Ascensionis Dominicæ triumphum celebramus, à Mamerto, ipsius Viennensis vrbs episcopo, cui & hic eo tempore præerat, institutas fuisse, dum vrbs illa multis tereretur prodigijs. Nam terræ motu frequenti quatiēbatur: sed & ceruorum atque luporum feritas portas ingressa, totam, vt scripsit, vr̄bem nihil metuens oberrabat. Cumque hæc per anni circulum gereretur, aduenientibus Paschalis solennitatis diebus, expectabat misericordiam Dei plebs tota deuotè, vt vel hic magnæ solennitatis dies huic terrori terminum daret. Sed in ipsa gloriose noctis vigilia, dum Missarum celebrarentur solennia, subito palatium regale intramuraneum diuino igne succenditur. Pauore omnibus perterritis, & ecclesiam egressis, credentibus ne aut hoc incendio vr̄bs tota consumeretur, aut certè disrup̄ta tellure dehisceret: sanctus sacerdos prostratus ante altare, cum gemitu & lachrymis Domini misericordiam imprecatur. Quid plura? Penetrauit excelsa poli oratio pontificis in clyti, restinxitque domûs incendium flumen profluentium lachrymarû. Cumque hæc agerentur, appropinquante Ascensione, vt iam diximus, maiestatis Dominicæ, in dicit populis ieiunium, ostendit orandi modum, edendi seriem, erogandi hilarem dispensationem. Cessantibus quoque exinde terroribus, per cunctas prouincias dispersa facti fama, cunctos sacerdotes imitari commonuit, quod sacerdos fecit in fide. Quæ usq; nunc in Christi nomine per omnes ecclesias in compunctione cordis & contritione spiritûs celebrantur. Ita Gregorius Turonensis. Meminit harum Rogationum etiam Sidonius lib. 5. Epist. 14. inter cetera dicens: Rogationum solennitatem primus Mamertus pater & pontifex reuerendissimo exemplo, vtilissimo experimento inuenit, instituit, inuexit, in quibus ieiunatur, oratur, psallitur, fletur. Vide plura apud eundem lib. 7. Epist. 1.

S. Mamertus suis precibus Deum placat.

VITA S. GANGVLPHI MARTYRIS, SCRIPTA
A QVODAM EX FIDELI ALIORVM RELATIONE,
sed interdum verbosius. Itaque & stylus passim nonnihil mutatus est, & pleraque comprehensius reddita per F. Laur. Surium. Extat in antiquis ijsque egegijs MS. Codicibus.

PROLOGVS AVTHORIS.

VENERANDA beatissimi Gangulphi, Confessoris Christi & martyris commemoratio, literis venit consignanda: qui post priscos illos sanctos eorum imitatione clarus existens, tanquam iubar splendidissimum in orbe refulsit. Et licet instituto laicus fuerit, at tamen contra antiqui hostis tentationes pugnavit viriliter, & tandē vt emeritus miles, cum triumpho bonorum operum migravit ad illam patriam verè beatam, felicitate fruiturus sempiterna. Verè beatum illum & gloriosum, qui mundo iam in deteriora prolabente & plurimis à via veritatis exorbitantibus, à iustitiæ recto itinere non deflexit. Cuius tota conuersatio rectè viuendi alijs exemplum fuit: cui cum Apostolo viuere Christus fuit, & mori lucrum: qui denique conuenienter Prophetica admonitioni, spiritale canticum in tuba ductili & voce tubæ corneæ iugiter Domino modularus est. Tuba ductilis, quæ crebris ictibus ex metalli massa producitur, carnis mortificationem significat. Itaque ille Deo in tuba ductili canit, qui carnem suam crucifigit cum vitijs & concupiscentijs, qui castigat corpus suum & in seruitutem redigit, vt disciplinis cælestibus extenuatum & productum, supernam possit edere melodiam. Tuba autem cornea, cælestem designat conuersationem. Cornu enim ex carne nascitur, sed carnem excedens, carnem mollitiem mutat in osseam firmitatem. Psallit ergo Deo in tuba cornea, qui in carne ambulans, non secundum carnem militat: qui ea, quæ sursum sunt, sapit & quarit, non quæ super terram. Talis certè huius B. Gangulphi nostri conuersatio, talis eius tota vita fuit: nempe sancta, innocens, fide integra, spe robusta, charitate affluens, cunctis denique virtutibus conspicua. Quam sanè multum dolemus nusquam nos scriptam reperire potuisse, cum non dubitemus non destuisse, qui eius miracula literis mandârint: sed crebris barbarorum incursionibus, omnia longè lateque vastantium, sicut

Philip. 1.

Psal. 97.
Tuba ductilis.

Tuba cornea.

tium, sicut multorum aliorum, ita huius quoque sancti viri credimus res gestas interfisse, vnoquoque in eam potius curam incumbente, ut fuga sibi consulere, quam ut codicibus conferendis assideret. Interim tamē ea, quae posteriorum fideli relatione nobis de illo comperta sunt, ipsius adiuti precibus, conabimur explicare.

HISTORIA.

LITVR vir Domini Gangulphus, præclaris in Burgundia ortus natalibus, à parentibus adhuc puer disciplinis Christianæ religionis apprimè eruditus est: & in tenera illa ætate, cum esset egregia indole, & forma eleganti, consuescebat crebris interesse piorum conuentibus, fauorque diuinorum eloquiorum suscipiens ab ore illorum, catholicas sententias mandabat memoria, ita ut in fragili pectusculo impressam iam liceret cernere effigiem & exemplar sanctitatis.

Maij 11.

Pietas puerilis.

Crescente ætate fuit vultu reuerendus, sermone affabilis, prudens in opere, facundis ore, denique nulla non morum honestate præditus. Ludicra hominum malè ociosorum spectacula tanquam voraginem quandam deuitabat, & petulantium iuuenum lubrica consortia & obscœna colloquia, quæ animi puritati vehemèter officiant, respuebat: Euangelicæque præceptionis non surdus auditor, cum serpentis prudentia columbinæ simplicitatis mansuetudinem coniungebat. Postquàm autem amplissima opulenti patrimonij possessiones & facultates ad eum deuolutæ sunt, quàm liberalis & benignus in egenos fuerit, dici vix queat. Potuit dicere ex sententia cum B. Job: Oculus fui cæco & pes claudo, & ostium meum paruit viatori.

Matth. 10.

Iob 29.

Vbi autem ad virilem peruenit ætatem, vxorem duxit generis quidem nobilitate ipsi non imparem, sed moribus longè dissimilem. Permisit hoc fortassis idcirco præpotens Deus, ut per illam beati viri probaretur patientia & innocentis vitæ simplicitas: qua vsque adeo studuit virtutum suarum merita oculere, ut ab inuidis inertia quadam torpere diceretur. Solebat verò etiam venationi operam dare, quòd prædia illius, in quibus demorabatur, densis essent cincta nemoribus, quæ diuersis ferarum generibus abundabant: id quod hodieque testatur locus, in quo sacra eius corporis exuuie asseruantur. Vacabat autem plerunque venationi, ne ocio torperet, quod ut virtutes eneruat, ita vitis alimenta ministrat: & ut hac ratione sese exercere. Ea nanque tempestate regnum Francorum Pipinus præclare gubernabat, cui hic sanctus vir militari officio coniunctus, strenuam nauabat operam, atque inter fortissimos eius exercitus viros numerabatur. Erat enim acer animo, fortis viribus, in armis strenuus, & in omni denique re militari exercitissimus. Cui rei argumento est insignis eius armatura, quæ hodieque asseruatur in ecclesia, eius honori & nomini dicata, quam sacratissima reliquiarum eius præsentia illustrat, vbi habetur eius galea, lorica, gladius & brachialia: quibus ille quidem forinsecus sese communiabat, sed intus longè potioribus splendebat armis, galea fidei, thorace iustitiæ, clypeo inexpugnabilis æquitatis, & gladio verbi Dei, quo mētis eius penetralia mirificè erant illustrata.

Ducit vxorem, quæ ei fuit molestissima.

Eius arma asseruantur in ecclesia.

Arma spiritalia.

Cum autem quodam tempore, perfunctus regio ministerio, in patriam redire vellet, iter habuit per Campaniam. Vbi sumpturus ientaculum, & equis pabulum præbiturus, non nihil ab itinere deflexit, inciditque in locum perspicuo fonte irriguum & lecto gramine amœnum: in quo postquàm consedit cum suis, is, cuius erat locus ille, superuenit, eumque vir beatus, ut erat humanissimus, ad pariter sumendum cibum inuitauit. Inter edendum autem agere cœpit cum eo de fonte ipsi vendendo. Id verò vti ille audiuit, intra se tacitus risit sanctum virum, non id ab animi puritate & innocentia, sed quadam stoliditate proficisci existimans. At tamen facile sibi persuadens, & pecuniam se posse adipisci, & nihilo minùs fontem retinere, quòd fieri non posset, ut aliò transferretur fons, neque cogitans dixisse Dominum, Amen dico vobis, si habueritis fidem, & non hæsitaueritis, si monti huic dixeritis: Tolle, & iacta te in mare, fiet: indicat precium fontis, nempe solidos centum, eosque vir beatus eiuuslit numerari. Inde sumpto cibo, equis ascensis cœptum cum suis prosequitur iter, tandemque Varennas venit, vbi tum quidem morabatur, & vbi basilica extructa est in eius honorem.

Matth. 21.

Emit fontē, isque diuiniūs aliò trāsfertur.

Narrauit

Narravit autem vxori, quid egisset. At illa malignè eius facta omnia interpretans, clam illum & hebetem atque vecordem & rerum suarum prodigum dicere coepit. Non diu post exiit vir sanctus viturus loca domui suae propinqua, scipionemque manu tenens solo infixit, domumque rediit. Altera die cum surrexisset mane, aqua manibus & faciei ablunda deerat. Tum ille plenus fide, iussit famulum prope ire ad eum locum, vbi defixus erat scipio, eoque extracto haurire aquam, quae illic esset emeritura. Fecit famulus, quod erat iussus: & mox euulsam è terra scipionem magna aquarum vis fecuta est, ex imis terrae visceribus scaturiens. Atque ita auarum ille venditor fonte suo priuatus est, nec vnquam postea illic aqua manare visa est. Translatus autem fons diuina virtute, hodieque saluberrimè exundat, & per beati Gangulphi suffragia multis adfert sanitatem.

Fons ille
morbis me-
detur.

Vxor eius se
alteri pro-
stituit.

Deut. 32.

Diuinitus
proditur
coniunx
adultera.

Discedit ab
adultera
vxore.

Vxor autem beati viri, rupta coniugij fide, cum quodam è Clero nefaria commixtione sese polluit. Et ille quidem clericus dicendus non est, sed perfidiosus potius apostata, qui à iustitiae via & sorte Domini desectens, non erubuit tantum scelus in se admittere mente obstinata. Et primò quidem istuc clanculo gerebatur: deinde multorum ore iactatum, tandem ad aures Gangulphi perlarum est. Ille rei indignitate per-motus, aliquandiu varia animo volutabat, nec rarò in ea sententia fuit, vt meritas ab ea poenas exigeret, ne ad generis sui ignominiam, in tali turpitudine diutius haereret. Sed rursus verebatur, si illi causa necis esset, ne superioris vitae innocentiam alieni sceleris nauo obscuraret. Memor itaque sententiae illius, Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus: tandem statuit rem totam diuino iudicio permittere. Cum autem die quodam familia eius diuersis esset ministerijs occupata, cum sola coniuge praedij sui fines lustrando circueiuit. Interim ad quendam veniunt fontem, vbi his vxorem vocibus compellat: Multa quidem dete, coniunx, passim feruntur foeda & indigna natalibus tuis, & adhuc mihi quidem certò non constat, verène, an falsò illa dicantur. Tum illa, etiam intrepidè iutando, falsos de se rumores sparsos ait, nec se vnquam alieno concubitu pollutam. At Gangulphus: Diuina, inquit, prouidentia, quam nihil fugit, vt se res habeat, iam certis declarabit indicijs. En fons hinc propositus est, nec frigidus valdè, nec immodicè calidus. In hunc igitur immitte manum, & è fundo lapillum extrahe: & si quidem à culpa es aliena, nihil mali patieris: sin autem polluta es, non sinet Deus latere scelus tuum. Illa beati viri, sicut alios omnes, ita hos quoque sermones vecordiae adscribens, incunctanter manum iniecit in fontem. Ecce autem, simul atque lapillum ad se retrahere conata est, membris ferè omnibus obrigescit, & in digitis & brachio, quousque aqua pertigit, abstracta cute, nuda caro cernitur, nihilque aliud misera illa nisi repentinum interitum expectat. Tum Gangulphus ad eam: Optatam quidem, inquit, si fidem seruasses, & legi diuinæ conuenienter te gessisses, omnia tecum vitae huius discrimina perpeti, & prospera atque aduersa omnia, vtrunque fors tulisset, a quo animo pariter suscipere, simul aequabiliter viuere, simul iucundè ab hac vita emigrare. Sed quando hoc te scelere obstrinxisti, morte quidem digna es, sed meis manibus nolim tibi necem adferre: diuino potius te iudicio relinquo. Et si quidem dignos poenitentiae fructus egeris, veniam à Deo impetrabis. Si autem tantae nequitiae finem non imposueris, cum auctore eius diabolo flammis gehennae inextinguibilibus concremaberis. Meo sanè deinceps contubernio nequaquam frueris: habeas autem tibi, vnde possis vitam sustentare, meam propter nuptias donationem. His dictis, cum suos conuocasset, ascenso curru, ad praedia sua, procul in Aualensi territorio sita, profectus est, pietatis illic & misericordiae vacans operibus, nullumque tempus solitis virtutum studijs vacuum abire sinens.

At mulier infelix, datam à beato viro possessionem adiit, & iam suae relictae libertati, cum detestando illo Clerico solitae libidini indulgit. Interim vereri coeperunt, ne fortassis zelo inflammatus Gangulphus, ambos repenti interficeret. Valdè igitur in eam curam & cogitationem incubuere, quomodo illum possent è medio tollere.

Totus igitur iam malo damone obsessus Clericus, cum optimè nòset secreta omnia illarum aedium, in quibus vir beatus degebat, diligenter explorauit tempus, quo posset illum solum inuenire, & famulorum ministerio destitutum. Tandem opportunum nactus tempus, clam in eius cubiculum ingreditur, gladium ad eius caput pendentem corripit: sed dum è vagina illum educit, Gangulphus expergiscitur, idumque, quo cernicem homo nefarius ferire instituerat, declinans, in coxam accipit.

accepit. Tum profanus ille, proiecto gladio, & equo conscenso, ne caperetur, aufugit. Gangulphus autem atrociter vulneratus, aliquot dies supervixit, & ut sensit a deesse vivendi finem, Dominici corporis & sanguinis perceptione suum munivit exitum, feliciterque migrans à corpore, ad Dominum, uti diu optauerat, profectus est. Porro duarum amitarum, religiose foeminae, eo in loco, qui Varennas dicitur, sanctitatis & castitatis studijs vacantes, Vuildefrudis & Vuillegosa, comperto eius obitu, multis è clero & populo conuocatis, ad funus accesserunt, ablatumque corpus cum crucibus & cereis, diuinorumque hymnorum melodia ad eum, quem diximus, locum non sine miraculorum gloria deportarunt, atque in basilica condiderunt, quam vir sanctus in S. Petri Apostolorum principis honorem construxerat: in quem sanè locum ante obitum suum admodum benignum, benivolentem ac liberalem sese declararat, & necessarios redditus illic Deo seruituris suppeditarat. Ut autem de eius sanctitate & beatitudine certiores fierent mortales, ad comunem omnium utilitatem & profectum virtutibus & signis Dominus eum celebrem reddidit, & mirabiliter illustravit.

Atrociter vulneratur.

Reddit spiritum.

Multa fiunt miracula.

Quae verò poena sit consecuta auctores caedis eius, non est silentio praeterendum. Itaque Clericus cum properè tam atrox facinus suum detestabili mulieri tanquam nuncium latissimum indicasset, & mutuo sese ea immanitate oblectassent, miser abiit ventrem exoneraturus. Mox adest caelestis vindicta, & cum facibus corporis viscera quae in cloacam deponit, negatoque ipsi poenitendi spatio, infelicem animam in tartarum praemittit. Foemina autem, ut audiuit ex quadam puella sua multa diuinitus collata esse beneficia ijs in locis, per quae S. Gangulphi exanime corpus fuisset deportatum, furore & amentia percita, dixit: Perinde efficit virtutes & signa corpus Gangulphi, atque anus meus. Dixit illa, & nefarium impuri oris vocem mox obscenus quidam anicrepitus consecutus est. Erat autem dies Veneris, quem Christiani sextam dicunt feriam, quo id accidit: semperque deinceps quoad vixit, quot illo die verba protulit, totidem à parte corporis posteriori foedos reddidit sonos, inaudito quodam diuinæ animaduersionis exemplo. Cuius rei tam celebris fama toto regno diffusa est, ut is, quem diximus, rex Pipinus illac iter faciens, aliquos miserit percontatum, num hæc ita se haberent. Illi autem ad regem & proceres quæ auditione & oculis compererant, bona fide retulerunt.

Vltio diuina in percussore sancti viri.

Item in adulterâ uxorem.

VITA S. MAIOLI IIII. ABBATIS CLVNIACEN.

AB ODILONE PRESBYTERO CONSCRIPTA. SERMO

interdum nonnihil expolitus est per F. Laur. Surium: quaedam etiam comprehensius reddita sunt, omisis nonnullis, quæ ad historiam parum attinere videbantur.

PROLOGVS AVTHORIS.

HVGONI & charissimo fratri Almano, Odilo presbyter in Domino salutem. Cum ad proximum Pascha residerem in Romano monasterio, pridie eius diei, quo Patris nostri Maioli celebranda erat solennitas, vnus ex fratribus Iohannes nomine, qui secundum nominis sui interpretationem, Dei gratia ditatus est, inquirere cepit, quo in codice eius noctis lectiones designare & annotare deberet. Cui ego respondi: Consentaneum est, in huius Patris memoria beatissimi Pontificis Gregorij dicta recitari, quæ Maiolus pater, quoad vixit, crebrò & legit & audiuit studiosissimè, & cum libitum fuit, de eisdem facundo sermone disseruit. Absoluto inde Vespertinarum precum officio, & diurnæ seruitutis atque operis penso peracto, tam ordinis monastici institutum, quam naturæ necessitas inuitabat nos ad captandam somni quietem. Ego verò per id tempus lugebam & deplorabam non modò damna rei familiaris, sed etiam inusitata calamitatis & inaudita miseræ ingens periculum, atque ad eò, quod magis urgebat, totius patriæ & pauperum omnium clades immanes & magna dispendia. Cumque tantorum discriminum tantique mœroris anxia cogitatio per plures iam noctes insomnem me reddidisset, atque ea nocte solito more sensibus meis importunè sese ingereret, beatum ceppi rogare Maiolum, ut à Domino posceret mihi supernæ consolationis auxilium. Paulò post suggestit mihi tanti Patris dulcis memoria, & quodammodò promittere

S. Maioli solennitas.